

I-a sosit vremea și lui Leon Volovici să răspundă „prezent!“ când se face apelul celor trecuți peste pragul vârstei de 70 de ani. Intră în cinstitul nostru cin cu toate drepturile conferite de calendar (n. 10 august 1938), plus considerația cuvenită unei consistente activități în perimetrul istoriei literare. Momentul aniversar îl găsește în plină efervescentă. Titlurile de referință înregistrate sub numele său se multiplică și se diversifică. Proiectează și duce la bun sfârșit exegeze de sinteză, ediții documentare, scotocește arhive de unul singur, cu entuziasmul intact al tinereții, sau mizează pe autoritatea dobândită pentru a angaja dialoguri la scenă deschisă, pe teme de omologată audiență în lumea intelectuală. Mereu, aceeași acribie și același aplicat scrupul profesional, cizelate, consolidate cândva în excelentul laborator ieșean, unde a fost făurit Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900, al cărui prim tom reprezenta, în 1979, un eveniment memorabil. Contribuția personală a lui Leon Volovici la lucrul în echipă a purtat amprenta filtrului original folosit de avizatul cercetător pentru a sistematiza și lega fapte ale trecutului de prezent, pe parcursul elaborării tezei academice *Apariția scriitorului în cultura română* (Editura Junimea, 1976). Disciplina, rigoarea, discernămîntul interpretativ asigură armătura de rezistență a articolelor parafate cu inițialele L.V. în Dicționar, iar lista în sine a autorilor indexați atestă opțiuni elocvente. Preferințele pentru fondatori ai patrimoniului nostru spiritual – Bălcescu, Heliade-Rădulescu, Kogălniceanu – merg mîna-n mîna cu aprecierea acordată implicării în mișcări de emancipare spirituală și civică. Exigent, tenace, suplu, Leon Volovici a transformat explorarea fenomenului literar autohton într-un liant al înzestrărilor și aspirațiilor proprii, de natură să-i fecundeze întreaga carieră, chiar și după ce jocurile imprezibile ale soartei îl vor fi transplantat în mediile universitare din Israel. Dovadă, eficiența cu care s-a implicat, în anii din urmă, în promovarea imaginii lui Fundoianu sau a lui Mihail Sebastian. Fluxul și refluxul sînt relevante în evoluția personalității sale, idee rezumată prin titlul *De la Iași la Ierusalim și înapoi* (Editura Ideea Europeană, 2007).

Sîntem departe de un oarecare comportament complezent. Prin intermediul dialogului este activată o rafinată rețea de circuite statornice, un complex de afinități sufletești și mentale, cristalizate în timp, despre a căror existență Leon depune acum mărturie, exact cum ar concepe o profesiune de credință. Dialectica întrebărilor și a răspunsurilor impulsionează procesul autoreflexiei, nuanțează și adîncește defînirea etapelor de maturizare a conștiinței identitare. De altfel, așa cum atestă mai multe împrejurări, face parte din structura personalității acestui dăruit om de catedră creditul acordat participării la felurite confruntări de opinii. Împreună cu Costel Safirman, el animă un cerc cultural la Ierusalim, unde dezbaterile funcționează la mare cinste și antrenează, de ani de zile, eminenți scriitori, critici, istorici ai locului ori invitați din spații mai îndepărtate (vezi sinteza reuniunilor, adunată în două masive volume, editate la București în 2001 și în 2007). Un fel de supremă ilustrare a încrederii în maieutica dialogului o reprezintă suita schimburilor de idei susținute cu Norman Manea, pe cale epistolară, încă de cînd se interpunea între preopinenți opacitatea Cortinei de Fier. Scopul lor era tocmai de a eluda obstrucțiile regimului totalitar și de a demonstra că propriile convingeri în libertatea de gîndire îi pot imuniza împotriva distorsiunilor care ating demnitatea intelectuală.

Efortul de promovare a multiculturalismului

Cartea rezultată a fost lansată, cu ocazia recente prezențe în țară a lui Norman Manea, la dubla ceremonie a decernării titlului de doctor honoris causa din partea universităților din București și Cluj. Pagini dense privilegiază meditația asupra problemelor contemporane, legate de rolul cărturarilor în societate și de capacitatea lor de a face față diverselor provocări, între care un spațiu prioritar îl ocupă efortul de înțelegere, de promovare a multiculturalismului și de descurajare a exceselor naționaliste. Substanța argumentelor oferite reciproc are la bază experiența de viață a fiecăruia, ceea ce stimulează apetitul confesiv de ambele părți. Dacă pentru autorul Întoarcerii huliganului lucrurile nu ies din matca normalității, este interesant de văzut cum s-a descurcat profesorul Leon Volovici. Presupunerea că s-ar fi aflat pus în dificultate de cerința de a abandona morga pedagogică rămîne de domeniul speculației. Din punctul său de vedere, erudiția n-a făcut casă bună cu uscăciunea și sterilitatea stilistică. Așa cum s-a ferit de dogmatism ideologic, a sfidat și rigiditatea și pedantismul didactic. Uneori, demonstrativ, s-a exersat în texte impregnate cu o doză de lirism bine temperat. S-a întîmplat ca emoția trăirilor să-l impulsioneze să recurgă la versuri, fără teama că încalcă teritorii interzise acribiei de cercetător. Era în vara lui 1977, cînd da publicității o vibrantă litanie versificată, dedicată victimelor pogromului de la Iași, petrecut într-o funestă zi de iunie a anului 1941. Tot de atunci datează emoționanta pagină evocatoare Mîinile, preluată în volumul de astăzi din Revista cultului mozaic, numărul din 15 mai 1977. Tentația evocărilor, încărcate de emoția aducerilor aminte, are, prin urmare, antecedente într-un registru literar diversificat, ușor de identificat ca jaloane ale itinerariului De la Iași la Ierusalim și înapoi: rapide instantanee epice, descrieri de situații, portrete presărate din mers, pe măsură ce naratorul ieșean se lasă ambalat de chestionarul iscoditorului însoțitor, conferențiarul clujean Sandu Frunză. De unde pînă unde, față-n față, ieșeanul și clujeanul? Răspunsul e de căutat în pomenitul Dicționar, unde Volovici și-a ales să trateze despre iluștri ardeleni: August Treboniu Laurian, Andrei Mureșanu, Aron Pumnul. Prin ei și prin alții, va fi descoperit seducția sobrietății, tăria morală, temeritatea convingerilor, discreția și prețul hărniciei. De aici, a mai intervenit doar o conjunctură favorabilă ca să se lase convins să treacă munții, de mai multe ori pe an, spre a iniția pleiade de studenți clujeni în subtilitățile înțelepciunii și istoriei culturale evreiești. Dar, în timp ce își vede serios de obligațiile contractuale, sufletul profesorului tînjește după locurile natale.

Dragostea lui e nealterată, imposibil de înstrăinat de dealurile Iașiului, care i-au ondulat orizonturile copilăriei. Legături afective indestructibile sînt mărturisite la tot pasul. Profilul energic al întreprinzătorului tată, fierar de meserie, se detașează, gata-gata să pună în umbră delicata ființă a mamei. pulsațiile de viață ale cartierului locuit preponderent de evrei reverberează și cuceresc sufletul cititorului. Cînd se întîmplă ca lectorul să aibă el însuși raporturi originare cu Iașiul, emoțiile cresc exponențial. Cu ochii minții, l-am urmat adesea pe autor și am tresărit la anumite localizări ale lui extrem de precise. Cum să rămîn indiferent la referințele lui privitoare la Tîrgul Cucului, de vreme ce, chiar peste drum de istoricele vestigii ale sinagogii, se găsește zidirea bisericii Bărboi, locul odihnei veșnice a lui Alecu Russo, de care mă ocupam la începuturile mele profesionale? Ca să nu mai spun că, prin preajmă, funcționa maternitatea unde văzusem lumina soarelui. Și mai extraordinară este coincidența de a descoperi, pe parcursul lecturii, că ne-am întîlnit, la distanță, îndatorați aceluiași distins dascăl de filozofie, Ernest Stere. Tușele expresive ale portretului schițat profesorului de ucenicul lui fidel mi l-au readus în memorie, în ambianța liceului militar de la Curtea de Argeș, prin 1944, poate chiar 1945, cînd organiza un cerc de lectură în afara programei școlare și mi-a pus în mîină, cam

devreme, Politeia lui Platon. Mă abțin să socotesc anii scurși, dar mă simt îndreptățit, o dată mai mult, să-l îmbrățișez confratern pe Leon la acest prilej aniversar.